

nezabila-li urputná vypočítavost domněle vědecká právě tyto činitele mravní svobody, nevyloučila-li jejich součinnost a není-li potrestána za tento akt nevíry v život? Neboť vědecká předvidavost jako všecko vedle stránek dobrých má a může mít i stránky stinné. Naším předkům, kteří se příštího života nedopočítávali, bylo rozhodně snazší mít viru v život než nám, kdož žijeme vědeckou předvidavostí. Tim nepravím: odhodme ji. Nýbrž: musíme *vedle ní a nad ní* kultivovat ještě hlubší a tajemnější funkci a uvést ji v soulad s ní: *viru v život*. Jest to činitel stejně reálný jako vědecká předvidavost, ne-li reálnější.

Četba pro republikány

Těším se nesmírně z toho, jak v poslední době naši nakladatelé počínají pečovat o výchovu mladé republikánské duše české. Starost o ni přiměla jednoho z nich dokonce k tomu, že přisedlal: do nedávna tiskl jen bibliofilský kaviár, nyní zdemokratičtěl, tiskne pro lid, rozuměj na špatném papíře a za levné ceny: knížka o 178 stránkách stojí maličkost, 7 K 50 h. Jsou to paměti *Marie svobodné paní z Wallersee Moje minulost*, skandalosní kronika posledních Habsburků, císaře Františka Josefa, korunního prince Rudolfa, císařovny Alžběty. Slyším, že knížky jest rozprodáno již přes dvacet tisíc výtisků; jak vidět, zdemokratičtět nemusí být vždycky špatná spekulace. A tak mladí republikáni čeští učí se prohlížeti si zblízka špinavé prádlo a čichati ložnicová miasmata velkých pánů; a denní listy přinášejí z toho úryvky, aby navnadily chuť svého čtenářstva na celek.

Jiný nakladatel, tentokrát venkovský, ohlašuje novou sbírku *Světové romány, knihy slávy a lásky*, kde se slibují čtenářstvu pochoutky tohoto rázu: *Odescalchi, rozená hraběnka Zichy; Milenky Habsburků* (s hojnými ilustracemi), *šlechtic Planitz: Poslední láska korunního prince Rudolfa, též autor: Smrt korunního prince Rudolfa* a j.; a jiný zase sentimentálně pikantní životopis císařovny Alžběty od Kláry Tschudi, který vyšel před lety, nemýlil-li se, v Reklamce.

K tomu všemu jen několik stručných poznámek:

Chceme se ve vědě i literatuře emancipovati od Německa; *tato* německá literatura jest však patrně mimo zákon — snad proto, že není to literatura, nýbrž smetl a splašky. V těch se smějí utápěti naši lidé beztrestně.

Po druhé: V Indii bylo kdysi postaráno o duši každého i nejprostšího člověka vzornou naukou, přístupnou mu podle třídy, uzpůsobenou jeho vědomostem i povolání, ale vždycky čistou a zdravou. U nás nestará se o takové lapálie nikdo; a tak vyvází se mezi lid duševní kořalka ve velkém.

Po třetí: Máme také ministerstvo národní osvěty. Nevidí nebo nechce vidět, že se takovým spekulacím musí čeliti záporně i kladně? Záporně zákazem takových tiskovin. A kladně opatřením laciné a přitom cenné četby pro lid, kterou by *musili* mít v každé vsi v obecní knihovně?

Macharova kampaň

Machar pokračuje v boji o to, čemu se říká amnestie, co jest však vpravdě *noblesa, velkodušnost a spravedlnost*, a má v boji tom sympatie každé duše rovné rostlé.

Naposledy rozlišil ostrou, břitkou linií mezi slabostí Petrovou a zvrhlostí Jidášovou a právem žádá, aby bylo dbáno tohoto rozdílu v národní praxi. Neboť co jiného je spravedlnost, ne-li schopnost rozlišovati?

Vítám články Macharovy, poněvadž ukazují cestu k *vyššímu* pojetí spravedlnosti, než jest *msta*, k té spravedlnosti, která nechce smrti hříšnickovy, nýbrž aby živ byl. Neboť jaká jest to spravedlnost, která chce popravovat? Jaká jest to spravedlnost, která si žádá vraždy? I když někdo v *slabé* chvíli se prohřeší, jest horší než někdo, kdo ve svou *silnou* chvíli nepodleh! A správi se věc tím, že je ztrestán, t. j. pokořen, zlomen a vyvržen; je-li mu znemožněna náprava, t. j. sesílení duše, nabytí statečnosti, získání odvahy?

Myslím, že nic tak nepokojuje a netisní člověka myslitele jako chvilka úvahy o tom, kolik osobní mstivosti, zášti, ukrutnosti plavilo se vždy a plaví se stále ještě pod vlajkou spravedlnosti. Spravedlnost, to znamená stále lidem vybití nejsurovějších osobních pudů. Ale kdežto zločinec vybijí se z těchto pudů otevřeně a s nebezpečím života, fanatic t. zv. spravedlnosti vede si *pokrytecky*, maskuje svou osobní passi vznešenou objektivností, ličenou službou zásadě, obecnosti a jejímu dobru. Jest o to hnusnější, oč jest zbabělejší.

Žijeme v předvečer veliké proměny světové. Řády, na nichž stál tisíciletí svět, povolují, kácejí se, proměňují se, jsou nahrazovány jinými. Soukromé vlastnictví mizí, ustupuje formám kolektivistickým; rodina, výchova, škola, církev hledají nové výrazy svému bytí; síla a odvaha lidská roste a láska a dobrota chce je převýšiti. . . A my zahájili bychom novou éru světové obrody malicherným popravářstvím, honbou na malé darebáky, kteří jsou nejčastěji nešťastníci nebo ubožáci o nic horší svých pronásledovatelů, moralistickým pokrytečtvím, starodávnou justicií, s níž by se svezlo tolik osobní msty, tolik zášti, tolik malodušnosti? Všecko se obrozuje, a my chceme vystačiti tím zděděným pojmem spravedlnosti-msty, za niž by se měl stydět poslední radní z poslední Zlamané Lhoty?

Provinil-li se někdo ze slabosti, nemůže soud nad ním mít jiného smyslu než dáti mu příležitost, aby mohl odčinití, čím se provinil; aby byl uveden ve stav, kdy nebude chtít se již proviňovati. Duše zvrhlé, jidášské jsou ovšem také, a znakem jejich jest právě ne slabost, nýbrž *síla, síla ve zlu*. S těmi a jen s těmi budiž zkoušen lék poslední: lék železa a lék ohně. Ne proto, aby se na nich společnost mstila, ne proto, aby bylo učiněno zadost t. zv. spravedlnosti, nýbrž proto, že žádají si toho samy, ač mají-li býti *vytěženy*. Spravedlnost buď jest *lék duším* nebo není nic a méně než nic: neřest a maska nejhorších neřestí. Hružovláda francouzské revoluce — abych jmenoval děj nejbližší nám časově i nejpříbuznější nám po stránce ideové — ukázala to nad slunce jasněji. Jest charakteristické pro Francouze, že stále nejsou hotovi s historickým studiem této strašlivé doby. Nejnověji vydává Albert Mathiez svoje *Études Robespierriest*. Píše zcela nové dějiny Hružovlády, tolik nových dokladů vynášá. A tušení Tainovo se potvrzuje. Není nic strašnějšího, než přičichne-li pedant, jehož malá, suchá duše nezná opojení tvořivého, ke krvi; rozběsí se v nejdívovější fantastičnost. Lineál dostává náhle choutky gilotiny. Jaký podivný zákon, jemuž nedovedu se dosti vynadíviti: suchý, střízlivý, vyschlý pedant a malicherník jest v jádře duše vždycky ukrutný; nikdo nezměřil množství zloby a zášti, které se vejde do malé duše! A naopak: lidé nejpřísnější k sobě jak dovedou býti shovívaví k jiným! Jak velkodušní!